

Wichrowski, Zbigniew

Chata wczesnośredniowieczna z Kraśnika

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 149-152

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZBIGNIEW WICHROWSKI

CHATA WZESNOŚREDNIOWIECZNA Z KRAŚNIKA

Do odkrycia obiektu doszło w trakcie prac instalacyjnych prowadzonych w SE części Rynku Kraśnika, na ul. Wesołej, związanych z przyłączem wodnym do pawilonu usługowo-mieszkalnego przy ul. Narutowicza.

Na większej długości wykop przebiegał w masach nasypowych ziemi związanych z licznymi instalacjami i niwelacją terenu na początku lat 80-tych kiedy budowano pawilon. Z warstw wydobyto materiał ceramiczny i fragmenty kafli, datowany od XV do XVII w. oraz liczne kości zwierzęce. W części E wykop został pogłębiony do 240 cm od obecnej nawierzchni asfaltowej. Wykop przeciął obiekt wczesnośredniowieczny.

Na głębokości 130 cm od współczesnej nawierzchni znajdowała się na odcinku 90 cm, warstwa ubitej polepy grubości 3-4 cm (ryc. 1). Od wschodu przecinał ją wkop pod wodociąg, od zachodu zaś - bliżej nieokreślony wkop nowożytny. Obiekt zalegał bezpośrednio na calcu lessowym lub był nieznacznie w niego wkopany do głębokości 20-30 cm. Na warstwie polepy występowały w obu profilach duże fragmenty wczesnośredniowiecznych naczyń glinianych z ornamentem linii falistej (ryc. 2: 1-2). Znajdowały się one w warstwie siwego lessu o miąższości 20 cm, na której zalegała szara i ciemnoszara ziemia z licznymi kośćmi zwierzęcymi. Górne warstwy mogą pochodzić z nowożytnych, głównie XX-wiecznych niwelacji terenu. Obiekt częściowo wyeksplorowano wydobywając kilkadziesiąt fragmentów ceramiki pochodzących z trzech naczyń, kości zwierzęce, rozkruszone kamienie granitowe, 1 fragment rozcieracza kamiennego i fragmenty polepy konstrukcyjnej z odciskami wąskich prętów. Rozszerzenie wykopu nie było możliwe ze względu na usytuowanie pod nawierzchnią asfaltową. Mimo niepełnego rozpoznania obiekt można uznać za fragment pozostałości chaty półziemiankowej lub posadowionej na powierzchni, o lekkiej konstrukcji drewnianej (o czym świadczą mogą fragmenty polepy konstrukcyjnej).

Materiały z obiektu:

– fragmenty garnka zrekonstruowanego w całości, o wywiniętym na zewnątrz i lekko ukośnie ściętym brzegu; barwa zróżnicowana - od popielatej do szaro-brunatnej, wewnątrz ciemnoszara i szara; naczynie górą obtaczane, w górnej partii poniżej załomu szyjki zdobione ornamentem pasm linii falistej (ryc. 2: 1),

– fragmenty prawie analogicznego garnka, z wyraźniej podkreślonym przejściem szyjki w brzusiec, o czar-

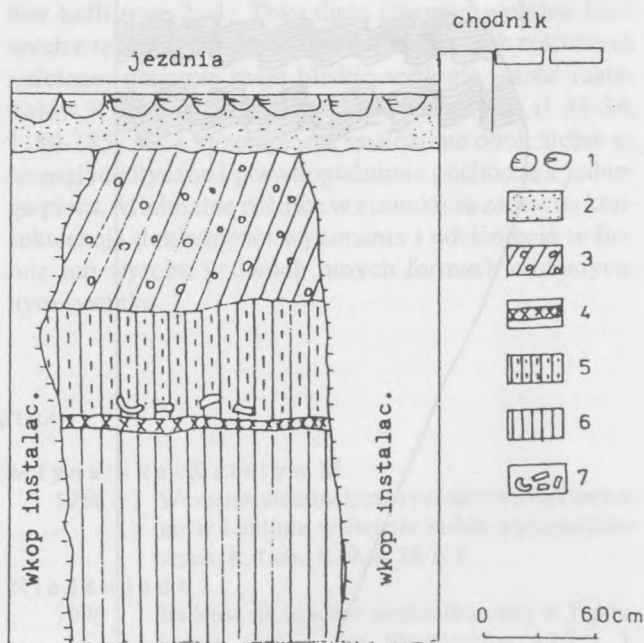
nych powierzchniach i przełomie w górnej partii, poniżej szaro-brunatny, z otworem pod krawędzią (ryc. 2: 2),

– fragmenty brzuśca garnka o szarej powierzchni, z drobnoziarnistą domieszką, z ornamentem dookólnych i odchodzących od nich ukośnych, naprzemianległych żłobków (ryc. 2: 3),

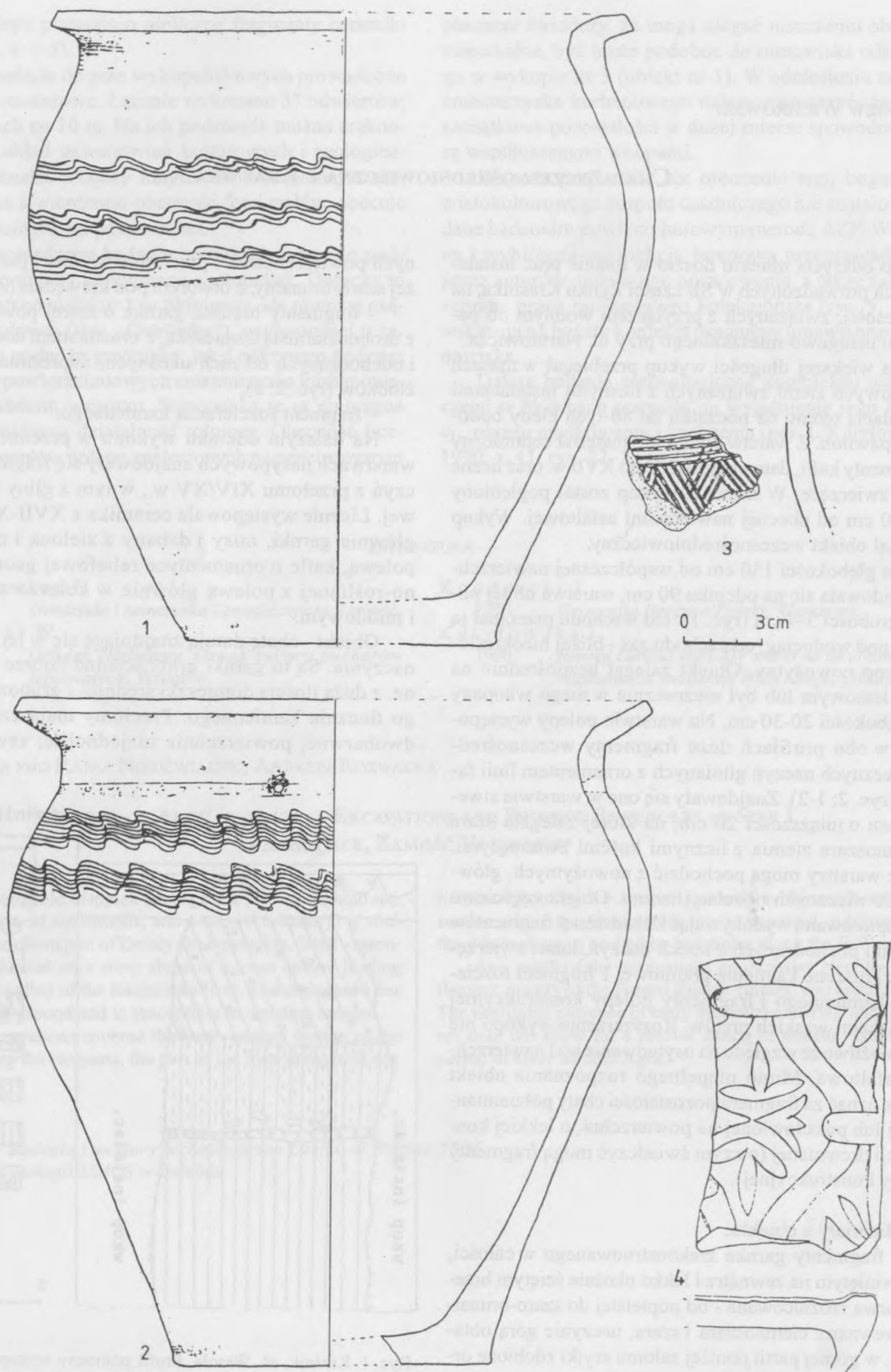
– fragment rozcieracza kamiennego.

Na dalszym odcinku wykopu w przemieszanych warstwach nasypowych znajdowały się fragmenty naczyń z przełomu XIV/XV w., w tym z gliny kaolinowej. Licznie występowała ceramika z XVII-XVIII w., głównie garnki, misy i dzbany z zieloną i miodową polewą, kafle o ornamentyce reliefowej geometryczno-roślinnej z polewą głównie w kolorze zielonym i miodowym.

Obiekt - chatę datują znajdujące się w jej wnętrzu naczynia. Są to garnki grubocienne dobrze wypalone, z dużą ilością domieszki średnio- i gruboziarnistego tłuczni kamiennego. Przełomy mają czarne lub dwubarwne, powierzchnie niejednolite; zewnętrzne

Ryc. 1. Kraśnik, ul. Wesoła. Profil północny wykopu z obiektem wczesnośredniowiecznym: 1 - kamienie, 2 - piasek, 3 - szara ziemia z gruzem ceglany i wapiennym, 4 - polepa, 5 - siwy less, 6 - brunatny less calcowy, 7 - ceramika.

Ryc. 2. Kraśnik, ul. Wesola. Ceramika z obiektu i kafel z wykopu.

brunatne lub szaro-brunatne, wewnątrz czarne lub szare. Naczynia wykonane zostały w ręku, a następnie dość silnie - nawet formująco- obtoczone w górnej partii załomu brzuśca. W górnej części brzuśca - pod załomem szyjki - występuje ornament linii falistej, wykonanej grzebykiem garncarskim. Dna są proste masywne, chropowate z widoczną domieszką i śladami po podsypce piaszczystej (?). Fragment brzuśca trzeciego garnka zdobiony jest ornamentem naprzemianległych żłobków ukośnych ujętych w pasma dookólnych żłobków poziomych.

Naczynia stanowią charakterystyczny zespół znajdujący wiele analogii wśród materiałów małopolskich datowanych od VIII-IX do połowy X w. Według klasyfikacji A. Żakiego (1974) należą do typu III naczyń małopolskich występujących głównie w II okresie wczesnego średniowiecza. Znane są m.in. masowo z Wawelu (A. Żaki 1974, s. 202, ryc. 133: b; 136; 139) i z najstarszej warstwy VIIc na stan. Kraków-Okół (K. Radwański 1968, tabl. I-II). Podobne naczynia wystąpiły też w III i IV warstwie chronologicznej grodziska w Chodliku, datowanych od VIII do IX w. (A. Gardawski 1970, ryc. 48-52, tabl. X-XX; E. Dąbrowska 1973, ryc. 2) czy Lipsku, gdzie datowane są nieco wcześniej, bo na VIII w. Podobne garnki z Piotrawina M. Sułowska datuje wg Żakiego na II fazę, tzn. do połowy IX w. (M. Sułowska 1984, s. 25-27, ryc. 4: a). Analogiczne naczynia pochodzą też z cmentarzyska w Kornatce datowanego na IX w. (H. Zoll-Adamikowa 1975, ryc. 3). Wśród materiałów ceramicznych z Lublina opracowanych przez S. Hoczyk-Siwkową, bardzo zbliżone formy zaliczone zostały do grupy C, datowanej na VIII-IX w. (S. Hoczyk-Siwkowa 1979, s. 219, ryc. 14-16). Fragment brzuśca garnka z ornamentem ukośnych naprzemianległych żłobków ujętych od góry i dołu pasmem dookólnych poziomych żłobków, ma bardzo bliskie analogie w materiałach z cmentarzyska ciałopalnego w Kornatce (kurhan 3), datowanych przez H. Zoll-Adamikową (1975, ryc. 3, s. 136) od połowy VII do połowy VIII w. Otworki pod krawędzią, w miejscu przejścia szyjki w brzusiec, wystąpiły m.in. w naczyniu z Mymonia, któ-

re datowane jest na VIII-X w. (E. Dąbrowska 1973, ryc. 29, s. 163) oraz na stanowisku 6 w Teptiukowie, woj. zamojskie (J. Niedźwiedź 1996, ryc. 3: 1). Dość powszechnie występowały też na osadzie na Czwartku w Lublinie (M. Młynarska-Kaletyn 1966, tabl. IV: j; V: a). Najwięcej analogii do naczyń z ulicy Wesołej w Kraśniku pochodzi z okresu od połowy VIII do początków X w. Uwzględniając całą złożoność problematyki datowania ceramiki wczesnośredniowiecznej wydaje się, że takie cechy jak: dość duże zaawansowanie technologiczne, dobry wpał, wyraźne - fragmentami formujące - obtaczanie w górnej partii naczyń aż do załomu brzuśca, wyraźnie wyodrębniona od brzuśca szyjka u jednego z garnków, pozwalają umieszczać naczynia, a więc i cały obiekt, w drugiej połowie IX lub na przełomie IX/X wieku.

Na podstawie wrywkowego odkrycia trudno jest ocenić charakter występującego tu osadnictwa. W profilu wykopu pod przyłączy kanalizacyjne zlokalizowane w odległości 10 m na północ od naszego znaleziska, odkryto w podobnych warunkach i na zbliżonej głębokości warstwę zruszonej polepy, być może pozostałość kolejnego obiektu mieszkalnego. Pojedyncze fragmenty wczesnośredniowiecznych naczyń glinianych z tego regionu znane są z badań powierzchniowych i wykopów pod budowę poczty. Wydaje się więc, że w IX w. istniała tu większa osada usytuowana na znacznie łagodniejszym niż dzisiaj stoku doliny Wyżnicy.

Pozostały materiał ruchomy pochodzi z warstw niwelacyjnych. Są to głównie fragmenty naczyń późnośredniowiecznych i nowożytnych, począwszy od przełomu XIV/XV w. Na uwagę zasługuje kilka fragmentów kafla (ryc. 2: 4). Dwa duże fragmenty płytek lico-nych z reliefowym ornamentem o motywach roślinnych i zielonej glazurze mają bliskie analogie wśród materiałów XVII-wiecznych (M. Dąbrowska 1987, il. 35-38, 1180-1185). Oba egzemplarze znalezione obok siebie są niemal identyczne i prawdopodobnie pochodzą z jednego pieca. Minimalne różnice w rysunku są zapewne konsekwencją dokładności wykonania i odcisnięcia w formie lub wyrobu w dwóch innych formach o identycznym rysunku.

LITERATURA

Dąbrowska E.	Młynarska-Kaletyn M.
1973 <i>Wielkie grody dorzecza górnej Wisły</i> , Wrocław.	1966 <i>Wczesnośredniowieczne osadnictwo na Czwartku w Lublinie w świetle badań wykopaliskowych</i> , R. Lub., R. 9, s. 79-113.
Dąbrowska M.	Niedźwiedź J.
1987 <i>Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku</i> , Wrocław.	1996 <i>Badania na osadzie wielokulturowej w Teptiukowie, stan. 6, gm. Hrubieszów, APŚ, t. 1, s. 141-143.</i>
Gardawski A.	Radwański K.
1970 <i>Chodlik, cz. I. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy</i> , Wrocław.	1968 <i>Wczesnośredniowieczna ceramika Krakowa i zagadnienie jej chronologii</i> , Mat. Arch., t. 9, s. 5-71.
Hoczyk-Siwkowa S.	
1978 <i>Chronologia ceramiki wczesnośredniowiecznej (VI-IX w.) z Lublina, „Slavia Antiqua” t. 25, 189-223.</i>	

Sułowska M.

1984 *Piotrawin nad Wisłą. Średniowieczny mikroregion osadniczy*, Warszawa.

Zoll-Adamikowa H.

1975 *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski, Cz. 1. Źródła*, Wrocław.

Żaki A.

1974 *Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej*, Wrocław.

ZBIGNIEW WICHROWSKI

AN EARLY MEDIEVAL HUT AT KRAŚNIK

During the installation of water pipes in Wesoła street in the south-eastern part of the Old Town in Kraśnik (Lublin voivodship) a discovery of, most probably, an early medieval hut was made.

A 3-4 cm layer of daub was found at the depth of 130 cm. The 90 cm long layer was recorded in its middle section. The outlines of the feature had been damaged by earlier modern disturbances. The daub contained numerous sizeable fragments of 3 vessels with their upper part finished on the wheel and ornamented with a wavy line. The fill also contained animal bones, granite debris and construction daub with prints of tim-

ber sticks. On the basis of the ceramic material, the feature, which was probably a wattle construction hut set in loess, can be dated to the period between the second part of the 9th century and the beginning of the 10th century.

The feature has been only partly explored. However, the extension of the trench proved impossible due to its location under a tarmac road. In other parts of the installation ditch there were disarrayed fragments of vessels from the 14th/15th century until the 19th century, as well as tiles with green glaze and relief ornaments in the form of plants and geometrical patterns from the 17th century.

Muzeum Regionalne w Kraśniku

